

Sygn. akt II CSK 163/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 lutego 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

SSN Anna Kozłowska

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa T. (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w P.
przeciwko Skarbowi Państwa - Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w P.
i Centrum [...] w W.

o zapłatę

oraz w sprawie z powództwa T. (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w P.
przeciwko Skarbowi Państwa - Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w P. i
Centrum [...] w W.

o ochronę dóbr osobistych i odszkodowanie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 2 lutego 2018 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 15 czerwca 2016 r., sygn. akt I ACa (...),

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od strony powodowej na rzecz Skarbu Państwa -
Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 7200 zł
(siedem tysięcy dwieście złotych) tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 21 lutego 2011 r. T. (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P. (dalej również jako: „T. (...)\”) - po ostatecznym sprecyzowaniu żądania - wniósł przeciwko Skarbowi Państwa - Zespołowi (...) Komendy Wojewódzkiej Policji w P. (dalej jako: „Zespół ”) - o to, aby sąd: 1) zobowiązał pozwanego do zaniechania naruszeń dóbr osobistych powódki, tj. tajemnicy korespondencji, handlowej i know-how powódki oraz związanego z tą tajemnicą mienia, jak również nietykalności substratu majątkowego powódki, obejmującego w szczególności mienie wskazane w pozwie, o wartości 76 000 zł, i nakazał wydanie przedmiotowego mienia lub produktów ekwiwalentnych, 2) zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 100 000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w postaci wejścia pozwanego w posiadanie ściśle strzeżonej tajemnicy lub umożliwienie przez pozwanego dostępu do tej tajemnicy, a także za doznaną krzywdę związaną z niemożnością prowadzenia działalności od dnia 22 lutego 2008 r., utratą renomy i narażenia powódki na potencjalną odpowiedzialność względem potencjalnych klientów, pracowników lub organów administracji podatkowej, oraz 3) zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 231 700 zł z odsetkami od dnia 2 listopada 2008 r. tytułem odszkodowania za zawinioną i nieodwracalną szkodę wyrządzoną na bezprawnie przetrzymywanej części scenografii należącej do powódki.

W toku procesu powódka zmodyfikowała powództwo w ten sposób, że jako jednostkę Skarbu Państwa, z której działalnością wiążą się dochodzone roszczenia, wskazała Komendę Wojewódzką Policji w P. Na wniosek pozwanego doszło także do wezwania do udziału w sprawie w charakterze pozwanego Centrum [...] w W. (dalej jako: „C.”).

W dniu 21 lutego 2011 r. powódka wystąpiła przeciwko pozwanemu również z drugim pozwem domagając się zapłaty kwoty 462 080 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 106 400 zł od dnia 19 sierpnia 2008 r., a od kwoty 355 680 zł od dnia 12 sierpnia 2008 r. tytułem „bezumownego i bezprawnego” korzystania z mienia.

Na rozprawie w dniu 19 lutego 2013 r. połączono sprawy z obu powództw powódki przeciwko pozwanemu do wspólnego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 30 czerwca 2015 r. Sąd Okręgowy w P. orzekł w ten sposób, że: I) oddalił powództwo w sprawie o zapłatę i zasądził koszty procesu od powódki na rzecz pozwanego (lit. A i B) oraz II) oddalił powództwo w sprawie o ochronę dóbr osobistych i odszkodowanie i zasądził koszty procesu od powódki na rzecz pozwanego (lit. A i B).

W sprawie ustalono, że w dniu 30 maja 2003 r. w P. Zespół jako wynajmujący i T. (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w P. (dalej jako: „T. (...)\”) jako najemca zawarły umowę najmu zabudowanej nieruchomości położonej w P. przy ulicy G. w zakresie pomieszczeń znajdujących się na parterze i na drugim piętrze budynku na cele związane z prowadzeniem działalności T. W aneksie z dnia 30 czerwca 2003 r. strony postanowiły, że T. (...) w wynajmowanych pomieszczeniach może prowadzić również działalność gastronomiczną, organizować przyjęcia, koncerty, bankiety, szkolenia, rauty, sympozja i konferencje, a także wystawiać sztuki T. i muzyczne.

W dniu 19 grudnia 2006 r. T. (...) jako sprzedający i T. (...) jako kupujący zawarły umowę sprzedaży ruchomości określonych w załączniku nr 1 do umowy za kwotę 271 000 zł brutto, płatną zgodnie z harmonogramem określonym w załączniku nr 2 do umowy (w okresie od dnia 20 grudnia 2006 r. do dnia 30 września 2008 r.). Następnie w dniu 18 lipca 2007 r. strony zawarły porozumienie mające na celu zakończenie sporu powstałego między nimi w związku z zapłatą ceny sprzedaży na podstawie umowy z dnia 19 grudnia 2006 r.

W dniu 20 grudnia 2006 r. T. (...) jako cedent oraz Zespół jako cesjonariusz zawarli umowę cesji, na mocy której T. (...) przełał przysługującą mu wobec T. (...) wierzytelność o zapłatę z tytułu umowy sprzedaży z dnia 19 grudnia 2006 r. na rzecz Zespołu w celu zaspokojenia wierzytelności Zespołu wobec T. (...) z tytułu czynszu najmu na podstawie umowy z dnia 30 maja 2003 r. Później w dniu 30 lipca 2007 r. strony zawarły aneks do umowy cesji zmieniając sposób spłat zadłużenia.

W dniu 21 grudnia 2006 r. Zespół i T. (...) zawarli „umowę o świadczenie usług”, której przedmiotem było świadczenie przez Zespół usług w zakresie

udostępniania T. (...) pomieszczeń w budynku przy ulicy G. na cele działalności artystycznej, gastronomicznej i organizacji szkoleń, sympozjów i konferencji w zamian za opłaty wskazane w umowie. Pismem z dnia 1 października 2007 r. Zespół rozwiązał umowę o świadczenie usług i zażądał zwrotu pomieszczeń zajmowanych przez T. (...). Wezwał też T. (...) do zapłaty zaległych kwot z tytułu świadczonych przez siebie usług. Zespół ponawiał wezwania do zapłaty, obejmując nimi kolejne okresy, za które T. (...) nie uiszczał należności.

W piśmie z dnia 21 lutego 2008 r. skierowanym do T. (...) Zespół (ponownie) rozwiązał umowę o świadczenie usług z dnia 21 grudnia 2006 r. Poinformował jednocześnie, że na podstawie art. 670 k.c. wszelkie ruchomości, które są udostępnione T. (...) i stanowią jego własność, są zabezpieczone na poczet zadłużenia, i wskazał dzień 22 lutego 2008 r. jako termin protokolarnego odbioru przez Zespół pomieszczeń zajmowanych przez T. (...) w budynku przy ulicy G.. W okresie od dnia 22 lutego 2008 r. do dnia 29 listopada 2008 r. doszło do wymiany korespondencji między stronami i do spotkań ich przedstawicieli w pomieszczeniach zajmowanych przez T. (...) w celu inwentaryzacji i odbioru przez T. (...) lub próby przekazania mu należących do niego ruchomości, które znajdowały się w tych pomieszczeniach. W tym samym czasie T. (...) wystawił Zespołowi kilka faktur, domagając się zapłaty za zatrzymanie przedmiotowych ruchomości.

Zarządzeniem nr 41 z dnia 9 listopada 2010 r. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji utworzył instytucję gospodarki budżetowej pod nazwą Centrum [...] z siedzibą w W. Jednostka ta została utworzona w wyniku przekształcenia niektórych gospodarstw pomocniczych państwowych jednostek budżetowych, w tym Zespołu . Wpis C. do Krajowego Rejestru Sądowego nastąpił w dniu 21 grudnia 2010 r.

Sąd Okręgowy przyjął, że w świetle art. 116 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. – Przepis wprowadzający ustawę o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1241 ze zm., dalej jako: „p.w.u.f.p.”) i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2010 r. w sprawie sposobu i trybu przekształcania gospodarstw pomocniczych państwowych jednostek budżetowych w instytucje gospodarki budżetowej (Dz. U. Nr 181, poz. 1217, dalej jako: „rozporządzenie z 2010 r.”), wydanego na podstawie art. 116 ust. 2 p.w.u.f.p., C. nie jest następcą

prawnym pozwanego w zakresie roszczeń objętych powództwami wniesionymi przez T. (...). Roszczenia te nie miały związku z mieniem Zespołu i nie były roszczeniami kontraktowymi, lecz oparto je na odpowiedzialności pozwanego z tytułu naruszenia dóbr osobistych powódki, korzystania przez niego z cudzej rzeczy i jego odpowiedzialności deliktowej. Nie miał więc do nich zastosowania § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2010 r. W rezultacie Sąd uznał, że C. nie miał legitymacji biernej w sprawie, co uzasadniało oddalenie - w stosunku do niego - powództwa.

W stosunku do Skarbu Państwa - Komendy Wojewódzkiej Polski w P. Sąd przyjął, że nie było podstaw do obciążenia go kosztami korzystania z cudzych rzeczy, gdyż przysługiwało mu w stosunku do zatrzymanych ruchomości należących do powódki uprawnienie wynikające z art. 670 k.c. Ponadto Sąd uznał, że zasadny był - w świetle art. 229 i art. 230 k.c. - podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczenia powódki, gdyż rzeczy objęte żądaniem pozwu zwrócono w dniach 15 i 23 lipca 2008 r., a powództwo wniesiono dopiero w 2011 r. Sąd podniósł także, że powódka nie udowodniła wysokości wynagrodzenia, które miało się jej należeć za korzystanie z jej rzeczy.

Odnosząc się do roszczeń z tytułu ochrony dóbr osobistych, zadośćuczynienia i odszkodowania Sąd wskazał, że, skoro pozwany na podstawie art. 670 k.c. był uprawniony do wykonywania prawa zastawu na ruchomościach powódki, to w myśl art. 671 § 2 k.c. mógł sprzeciwić się ich usunięciu z zajmowanych pomieszczeń do czasu zapłaty zaległych należności. Powódka nie wykazała też, że pozwany swoimi działaniami wszedł w posiadanie jej tajemnicy handlowej lub know-how. Pozwany zabezpieczył mienie powódki znajdujące się w zajmowanych pomieszczeniach, nie udostępnił tego mienia, w tym dokumentów powódki, osobom trzecim, i oferował jego zwrot powódce. To na skutek zachowania i braku współdziałania ze strony powódki nie dochodziło do wydania ruchomości powódce lub do opóźnienia tego wydania. Ewentualna krzywda, jakiej miała doznać powódka, nie wynikała więc z bezprawnych działań pozwanego. Ponadto Sąd stwierdził, że nie można przyjąć, aby zachowania pozwanego, polegające na wykonywaniu prawa zastawu, spowodowały naruszenie dóbr osobistych powódki w postaci godności, renomy lub dobrego imienia. W kręgu dóbr osobistych osoby prawnej nie mieszczą się powoływane w pozwie dobra osobiste w postaci

„wejścia pozwanego w tajemnice handlowe powoda” i „możliwość prowadzenia działalności”. Zbyt enigmatycznie i bez dowodów powódka wspominała również o naruszeniu dóbr osobistych przez „utrata wiarygodności wobec klientów, organów administracji”.

Za bezzasadne w świetle art. 416 k.c. Sąd uznał również roszczenie z tytułu zniszczenia sceny. Postępowanie dowodowe wykazało, że doszło do tego z winy powódki, gdyż brak było po jej stronie woli współdziałania z pozwanym w zakresie odebrania rzeczy po zakończeniu umowy. Ponadto wysokość szkody wynikającej ze zniszczenia sceny została zakwestionowana przez pozwanego, a powódka nie wniosła o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego w celu ustalenia tej wysokości.

Apelację od wyroku z dnia 30 czerwca 2015 r. wniosła powódka. Wyrokiem z dnia 15 czerwca 2016 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że powódka ograniczyła apelację pod względem podmiotowym tylko do pozwanego Skarbu Państwa - Komendy Wojewódzkiej Policji w P. Nie zaskarżyła wyroku z dnia 30 czerwca 2015 r. w stosunku do C.. Ponadto pod względem przedmiotowym powódka zaskarżyła jedynie rozstrzygnięcie dotyczące dóbr osobistych i odszkodowania (pkt I lit. A i B), natomiast w zakresie rozstrzygnięcia dotyczącego wynagrodzenia za korzystanie z cudzych rzeczy objęła zaskarżeniem jedynie orzeczenie o kosztach procesu (pkt lit. B).

Podzielając istotne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i przyjmując je za własne, Sąd Apelacyjny stwierdził, że kluczowe dla rozstrzygnięcia sprawy jest - w granicach zaskarżenia wyroku z dnia 30 czerwca 2015 r. apelacją - zagadnienie legitymacji biernej pozwanego. Wskazał, że C. zgodnie z art. 23 ust. 5 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (ówcześnie Dz. U. Nr 157, poz. 1240, obecnie jedn. tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 2077, dalej jako: „u.f.p.”) jako instytucja gospodarki budżetowej uzyskała osobowość prawną z chwilą wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego. Jako utworzone zgodnie z art. 116 ust. 1 u.w.u.f.p. na podstawie § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2010 r. C. przejęło przysługujące Zespołowi należności, uprawnienia, obowiązki, środki pieniężne oraz rzeczowe składniki majątkowe z wyjątkiem nieruchomości. Doszło w ten sposób do

następstwa prawnego pod tytułem ogólnym, ale tylko częściowym, obejmującym wyodrębnione mienie, stanowiące wcześniej mienie Zespołu . Oznacza to, że powódka swoje roszczenia mogłaby kierować tylko wobec C.. Nie zmienia tego fakt, że jednym z roszczeń dochodzonych przez powódkę było roszczenie wynikające z przepisów o ochronie dóbr osobistych (art. 24 k.c.). Roszczenie o zadośćuczynienie w wypadku naruszenia dóbr osobistych (art. 24 § 1 zdanie drugie i art. 448 k.c.) ma charakter majątkowy, wobec czego majątkowy charakter ma także obowiązek zapłaty, który odpowiada temu roszczeniu. Obowiązek ten może więc przejść na inny podmiot w drodze następstwa prawnego.

O bezzasadności apelacji przesądził więc - według Sądu Apelacyjnego - brak legitymacji biernej Skarbu Państwa - Komendy Wojewódzkiej Policji w P.

Skargę kasacyjną od wyroku z dnia 15 czerwca 2016 r. wniosła powódka. Zarzuciła naruszenie § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2010 r. oraz art. 321 i art. 386 § 4 k.p.c. Wniosła o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu w P. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Naruszenia § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2010 r. skarżąca dopatrywała się w tym, że C. nie mogło być następcą prawnym Zespołu w zakresie ruchomości stanowiących przedmiot jej roszczeń, gdyż stanowiły one jej własność i w związku z tym nie mogły stać się własnością C., jak również w tym, że C. nie mogło być następcą prawnym Zespołu w odniesieniu do obowiązków odpowiadających roszczeniom skarżącej mającym służyć ochronie jej dóbr osobistych, tj. roszczeniu o zaniechanie naruszenia tych dóbr, roszczeniu o usunięcie skutków ich naruszenia przez wydanie rzeczy objętych pozwem, roszczeniu o zadośćuczynienie i roszczeniu o odszkodowanie. Skarżąca podniosła, że roszczenia o zaniechanie naruszenia dóbr osobistych i o usunięcie skutków ich naruszenia mają charakter niemajątkowy i nie można ich dochodzić od następcy prawnego sprawcy naruszenia. Podobnie rzecz się przedstawia, gdy chodzi o roszczenie o zadośćuczynienie, które jest wprawdzie roszczeniem o charakterze majątkowym, ale jest ściśle związane z osobą sprawcy naruszenia dóbr osobistych.

Powódka wskazała, że dochodzi ochrony dóbr osobistych w postaci tajemnicy korespondencji, tajemnicy handlowej i know-how. Twierdziła, że żąda zaniechania naruszenia tych dóbr i usunięcia skutków ich naruszenia. Nie wskazała jednak, w jaki sposób miałyby nastąpić zaniechanie naruszenia jej dóbr osobistych, a jako jedyny sposób usunięcia skutków ich naruszenia określiła wydanie ruchomości mających stanowić jej własność. Abstrahując od oceny, czy w rozpatrywanym zakresie można w ogóle mówić, że chodzi o określone dobra osobiste powódki, uznać należy, że jej żądanie - w rozważanej części - nie obejmuje roszczenia o zaniechanie naruszenia dóbr osobistych lub o usunięcie skutków ich naruszenia, lecz po prostu roszczenie o wydanie ruchomości mających stanowić jej własność.

Dla oceny zasadności zarzutów naruszenia § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2010 r. kluczowe znaczenie ma to, czy w świetle tego przepisu w okolicznościach sprawy mogło dojść do następstwa prawnego między Zespołem a C. w zakresie obowiązków odpowiadających roszczeniom powódki, o ile roszczenia te w ogóle istnieją.

W § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2010 r. uregulowano następstwo prawne w postaci sukcesji uniwersalnej częściowej. Na instytucję gospodarki budżetowej powstałą z przekształcenia - w myśl art. 116 ust. 1 u.w.u.f.p. - dotychczasowego gospodarstwa pomocniczego państwowej jednostki budżetowej zgodnie z § 4 ust. 1 rozporządzenia przechodziły bowiem uprawnienia i obowiązki związane dotąd z tym gospodarstwem, tj. pozostające w jego gestii (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2013 r., II CSK 206/13, nie publ.), z pewnymi wyjątkami, wynikającymi z tego przepisu lub z § 4 ust. 2 rozporządzenia z 2010 r., ale nieistotnymi w niniejszej sprawie.

Zastosowanie § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2010 r. w okolicznościach sprawy uzasadnia więc wniosek, że - o ile roszczenia dochodzone przez powódkę istnieją - na C. przeszły z mocy tego przepisu odpowiadające tym roszczeniom obowiązki Zespołu. Ewentualny obowiązek wydania ruchomości powódki określonych w pozwie przeszedł na C., gdyż przeszły na niego obowiązki Zespołu, które wynikały z zakończenia umowy o świadczenie usług z dnia 21 grudnia 2006 r.

Nie ma tu oczywiście znaczenia podnoszona przez powódkę kwestia przysługiwania jej prawa własności do tych ruchomości, gdyż chodzi o przejście na C. - skutek następstwa prawnego - nie tego prawa, lecz tylko ewentualnego obowiązku wydania ruchomości. Na C. przeszły również ewentualne obowiązki zapłaty odpowiadające roszczeniu o zadośćuczynienie i roszczeniu odszkodowawczemu. Roszczenia te mają charakter majątkowy, wobec czego majątkowy charakter ma też odpowiadający im obowiązek zapłaty (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2015 r., I CSK 865/14, nie publ.). Nie ulega przy tym wątpliwości, że przedmiotowe obowiązki Zespołu, jeśli powstały, były związane z jego działalnością i jako takie były pod względem przedmiotowym objęte zakresem zastosowania § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2010 r.

Zarzuty naruszenia § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2010 r. są więc bezzasadne. Ocena, że pozwany Skarb Państwa - Komenda Wojewódzka Policji w P. nie miał biernej legitymacji materialnej w sprawie i legitymację taką mogło ewentualnie mieć tylko C., o ile roszczenia powódki istnieją, była prawidłowa.

Według powódki naruszenie art. 321 i art. 386 § 4 k.p.c. miało polegać na tym, że Sąd drugiej instancji, podobnie jak Sąd pierwszej instancji, nie rozpoznał istoty sprawy, gdyż nie zbadał materialnej podstawy żądania powódki co do zobowiązania pozwanego Skarbu Państwa - Komendy Wojewódzkiej Policji w P. do zaniechania naruszeń jej dóbr osobistych w postaci bezprawnego przetrzymywania jej mienia, stanowiącego tajemnicę handlową, w tym know-how, oraz wydania jej tego mienia i usunięcia w ten sposób skutków tego naruszenia.

Powódka ma wprawdzie rację co do tego, że tego żądania, obejmującego - jak wyjaśniono - w istocie roszczenie o wydanie ruchomości mających stanowić jej własność, Sąd drugiej instancji nie zbadał pod kątem jego materialnej podstawy. Nie dostrzega jednak tego, że było to wynikiem - prawidłowej - oceny co do braku biernej legitymacji materialnej pozwanego Skarbu Państwa - Komendy Wojewódzkiej Policji w P.. Ocena ta czyniła zbędnym badanie materialnej podstawy tego żądania, skoro obowiązek wydania ruchomości, o ile istniał, mógł spoczywać tylko na C.. Zarzut naruszenia art. 321 i art. 386 § 4 k.p.c. nie może więc odnieść skutku. Ubocznie należy wskazać, że art. 321 § 1 k.p.c. reguluje związanie sądu

granicami żądania i nie dotyczy kwestii, czy nastąpiło, czy też nie nastąpiło rozpoznanie istoty sprawy.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴, art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 99 oraz art. 108 § 1 w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw

r.g.